

فصل ۵

عروسک گردانی

از دیرباز عروسک گردانی در بسیاری از جوامع آسیای جنوب شرقی به عنوان یک شغل فرهنگی شناخته شده است. عروسک گردان نه تنها عروسک را می‌گرداند بلکه به جای آن نیز صحبت می‌کند و در بعضی از نمایش‌های عروسکی همچون خیمه شب بازی در ایران چندین عروسک را به حرکت درآورده و یک تنه به جای همه آنها حرف می‌زند این کار ساده‌ای نیست که هرکسی بتواند انجام دهد.

واحد یادگیری ۱

بازی دهنده گی عروسک

آیا تا به حال پی برده‌اید؟

- مهارت‌های یک عروسک‌گردان برای تولید برنامه تلویزیونی چیست؟ هنرجویان در این واحد یادگیری، فنون و شیوه‌های عروسک‌گردانی متناسب با نمایش عروسکی را فرا خواهند گرفت.

استاندارد عملکرد

- اجرای یک نمایش عروسکی و هماهنگی با صدا پیشه، طبق متن مصوب شده و متناسب با پخش در یک برنامه تلویزیونی.

به تصاویر زیر نگاه کنید:

تصویر ۱

در این تصاویر با عروسک‌هایی روبرو هستید که همگی از چهره‌های تلویزیونی یا سینمایی هستند که همچنان در بین مخاطبین شهرت و محبوبیت خاصی دارند. این عروسک‌ها سال‌های زیادی است که همنشین مخاطب شده‌اند و آن‌ها هم به مرور زمان فراموش کرده‌اند که عروسک‌ها اشیاء بی‌جانی هستند که توسط عروسک‌گردان زنده شده و به حرکت درآمده‌اند.

عروسک‌گردان‌ها کسانی هستند که دیده نمی‌شوند و غالباً بر حسب نوع نمایش، پشت پاراوان مخفی شده یا چهره‌هایشان را می‌پوشانند و بدون این‌که دیده شوند، سعی می‌کنند با انتقال احساسات به دست‌هایشان عروسک‌ها را جان بخشیده و حرکتی زیبا بیافرینند.

بر خلاف بازیگران تئاتر و تلویزیون و سینما که چهره‌هایی شناخته شده‌اند، عروسک‌گردان‌ها ناشناخته باقی می‌مانند و تنها هنر و فقط عروسک‌هایشان آشنا و شناخته می‌شوند.

■ با شناخت مختصری که از عروسک‌گردانی یافتید تعریف ساده‌ای از آن را بیان کنید.
 عروسک‌گردان بازیگری است که تکنیک‌های بازیگری را دارد؛ علاوه بر آن عروسک‌گردان در واقع بازیگری است که نه تنها مهارت‌های بازیگر را دارد، بلکه تکنیک‌های عروسک‌گردانی را نیز می‌داند.
 حال به تصاویر زیر نگاه کنید:

تصویر ۲

عروسک و عروسک‌گردان

در اکثر نمایش‌های عروسکی پنهان، به دلایل مختلف برای عروسک‌گردان‌ها فضا و محیط محدودی در نظر گرفته می‌شود و او موظف است که تمام امکانات حرکتی عروسک را برای ارائه بازی بهتر به کار گیرد.
 ■ به نظر شما عروسک‌گردان برای مقابله با این محدودیت‌های محیطی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟
 ■ چگونه می‌تواند از این تنش‌ها بکاهد؟

همان‌گونه که یک ورزشکار هر روز به تمرین بدنی می‌پردازد تا بتواند بدن خود را آماده نگه دارد، عروسک‌گردان نیز ناگزیر است برای داشتن انعطاف بدنی، نرمش قبل از نمایش و ورزش روزانه را سرلوحه کارهای خود قرار دهد.

■ آیا عروسک‌گردانان برای ارائه نقش خود باید به ورزش سنگین روی بیاورند؟

باید توجه داشته باشیم که نرمش بدنی با ورزش بدنی متفاوت است. ورزش‌های سنگین بدن را دچار خستگی و در نتیجه غیر قابل انعطاف می‌کند. برای گرم کردن بدن نیازی به ورزش‌های سنگین نیست، در ابتدا راه رفتن معمولی مطلوب است. راه رفتن می‌تواند آرام آرام تند شود تا تبدیل به دویدن گردد. وقتی بدن گرم شد، می‌توان حرکات نرمشی را به آن اضافه کرد.

پاره‌ای از حرکات نرمشی به شرح زیر است:

۱- **حرکات سر:** سر را به آرامی بالا و پایین می‌آوریم. سر را از منتهی‌الیه سمت چپ حرکت داده تا به منتهی‌الیه سمت راست برسد، سپس بر می‌گردانیم؛

۲- **حرکت شانه:** شانه‌ها را به آرامی بالا برده و پایین می‌آوریم. سپس شانه‌ها را یکی یکی بالا و پایین می‌بریم. شانه‌ها را حول محور دست می‌چرخانیم سپس این حرکت را بر عکس انجام می‌دهیم؛

۳- **حرکات دست:** دست‌ها را کاملاً باز می‌کنیم. یک‌بار موافق جهت حرکت ساعت و یک‌بار مخالف آن می‌چرخانیم. دست‌ها را از آرنج می‌شکنیم و حول محور آن دایره می‌زنیم سپس چرخش دست را بر عکس انجام می‌دهیم؛

۴- **حرکات کمر:** پایین تنه را ثابت نگاه‌داشته، بالاتنه را حول محور بدن می‌چرخانیم سپس برعکس آن را انجام می‌دهیم؛

۵- **حرکات پایین تنه:** بالا تنه را ثابت نگاه‌داشته، پایین تنه را حول محور بدن به راست می‌چرخانیم سپس این حرکت را بر عکس کرده پایین تنه را به چپ می‌چرخانیم؛

۶- **حرکات پا:** پاها را به نوبت از زانو می‌شکنیم و با هر کدام دایره‌ای می‌زنیم. پاها را به نوبت بالا آورده و پنجه پا را به راست، چپ، بالا و پایین می‌آوریم.

این نرمش بدنی یکی از کارهای روزمره عروسک‌گردانان به‌شمار می‌رود و تنها مربوط به اجرای نمایش نیست. این نرمش سبب می‌شود عروسک‌گردان بدنی نرم و عضلاتی قوی داشته باشد.

عروسک‌گردان در طی نمایش ممکن است مدت زمان زیادی ناچار شود دست‌هایش را بالا نگه دارد و یا بدنش در فرم مخصوصی قرار گیرد. وجود عضلات قوی سبب می‌شود به راحتی این‌گونه فشارها را تحمل کرده، احساس درد، فشار و خستگی نکند و تمرکز لازم برای ادامه نمایش را از دست ندهد.

تقویت عضلات بدن به تغذیه مناسب، استراحت کافی و تمرینات بدنی مداوم بستگی دارد.

نکته بهداشتی

کار گروهی

به کمک اینترنت تصاویری از عروسک‌گردانی در تمام دنیا جمع‌آوری کنید و به کلاس بیاورید. به بدن عروسک‌گردان توجه کنید و قابلیت‌های بدنی لازم برای این کار را فهرست کرده، در این باره در کلاس گفت‌وگو کنید.

دست‌های معجزه‌گر

دست برای عروسک‌گردان در حکم بدن بازیگر تئاتر است. عروسک‌گردان باید قادر باشد با دستش انواع شخصیت‌ها را طوری نشان بدهد که برای تماشاگر مفهوم و اعجاب‌انگیز باشد.

- جلوی آینه بایستید، تصور کنید دست شما اندام بدن انسانی است. حالات مختلف انسانی را با دست خود نشان دهید. مانند: غم، شادی، عصبانیت و تیپ‌های مختلف دیگر.
- تیپ‌های خاصی را در نظر بگیرید مثل پیرزن یا پیرمردی گوژپشت، با توجه به امکانات بدنی آنان طرز راه رفتن، خندیدن، یکه خوردن و ... را در چنین شخصیت‌هایی نشان دهید.
- داستان کوتاهی را بخوانید و با حرکات دست به تفهیم داستان کمک کنید. سپس بدون این که داستان را برای دیگری تعریف کرده باشید سعی کنید فقط با حرکات دست خود آن را برای دیگران نمایش دهید. سپس از آنان بخواهید داستان را تعریف کنند. اگر توانسته باشید داستان را به آن‌ها تفهیم کنید، در کارتان موفق بوده‌اید.

شروع کار هنری عروسک‌گردان

کار هنری عروسک‌گردان با خواندن متن شروع می‌شود. عروسک‌گردان برای ارزیابی همه جانبه یک اثر نمایشی سؤالات متعددی را مطرح می‌کند:

- نمایش‌نامه چه می‌خواهد بگوید؟
- چگونه می‌گوید؟
- با چه زبانی می‌گوید؟
- در چه مدت زمانی می‌گوید؟
- نوآوری دارد یا نه؟
- آیا مسائلی را که مطرح می‌کند از لحاظ علمی پذیرفتنی است؟
- عروسک‌گردان شخصیت‌های نمایشی را از لحاظ ارتباطات فیزیکی، روانی و اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهد.
- آیا قبل از ساخته شدن عروسک‌های نمایشی، عروسک‌گردان می‌تواند ارزیابی مناسبی از نحوه عروسک‌گردانی خود داشته باشد؟
- عروسک‌ها براساس چه الزاماتی ساخته می‌شوند؟
- نحوه عروسک‌گردانی به چه عواملی بستگی دارد؟

به تصاویر زیر نگاه کنید:

عروسک مایپت

عروسک میله‌ای

عروسک دستکشی

تصویر ۳

عروسک میله‌ای

عروسک نخ‌ی

عروسک‌ها از نظر تکنیک، شکل و چهره باید با نقش‌شان هم‌خوانی داشته باشند. معمولاً در تئاتر غیر عروسکی قبل از آن‌که دکور صحنه و لباس ساخته شود، بازیگران می‌توانند نقش خود را تمرین کنند. اما در نمایش عروسکی قبل از اینکه عروسک و دکور ساخته شود عملاً عروسک‌گردانان کار مخصوصی را نمی‌توانند انجام دهند. در واقع تمرین نمایش زمانی شروع می‌شود که عروسک‌ها ساخته، و دکور صحنه آماده و تمرینات با استفاده این ملزومات صورت بگیرد.

عروسک‌گردان بعد از تحلیل متن سراغ عروسک‌ها می‌رود که ببیند:

- عروسک‌ها دارای تکنیک مناسب با نمایش‌نامه و شکل اجرا هستند؟
- اندازه آن‌ها با شرایط صحنه هم‌خوانی دارد؟
- مواد به کار رفته در عروسک‌ها مناسب است؟
- در صورت استفاده از تکنیک‌های مختلف آن تکنیک‌ها با هم سازگاری و هم‌خوانی دارند؟

تصاویر زیر صحنه‌هایی از نمایش عروسکی را به ما نشان می‌دهند:

تصویر ۴

در بعضی از صحنه‌ها ما شاهد عروسک‌هستیم ولی از عروسک‌گردان خبری نیست و در برخی دیگر حضور عروسک و عروسک‌گردان را توأمان می‌بینیم.

با نظر به تصاویر فوق درمی‌یابیم عروسک‌گردانی به طور کلی به دو روش انجام می‌شود:

- ۱- روش عروسک‌گردانی پنهان، که از پاراوان و یا شیء برای مخفی شدن بازیگر استفاده می‌شود؛
 - ۲- روش عروسک‌گردانی آشکار، که بازیگر دیده می‌شود و خود نیز همراه با عروسک در نمایش شرکت می‌کند.
- عروسک‌گردان بعد از تحلیل متن و آزمایش کردن عروسک‌ها به ارزیابی دکور می‌پردازد:

- آیا صحنه دکور مناسب با فضای نمایش انتخاب شده‌است؟
- آیا با ابعاد صحنه و سالن نمایش هم‌خوانی دارد؟
- آیا فضای خلاقانه به‌وجود آورده‌است؟
- چه امکاناتی در اختیار بازی‌دهندگی و عروسک‌ها قرار می‌دهد؟

بازی با عروسک‌های نمایشی مختلف

شیوه‌های نمایش عروسکی متفاوت است. لذا یک عروسک‌گردان باید در هر نمایش با نحوه بازیگری آن نوع عروسک آشنا باشد.

بازی با عروسک دستکشی

در این نوع نمایش عروسک‌گردان باید ضمن انجام تمرینات و اجرای نمایش حالات زیر را داشته باشد.

۱- بالاتنه راست باشد؛

۲- ساعد عمودی باشد؛

۳- در حین بازی با عروسک در همه حال نگاهش به عروسک باشد؛

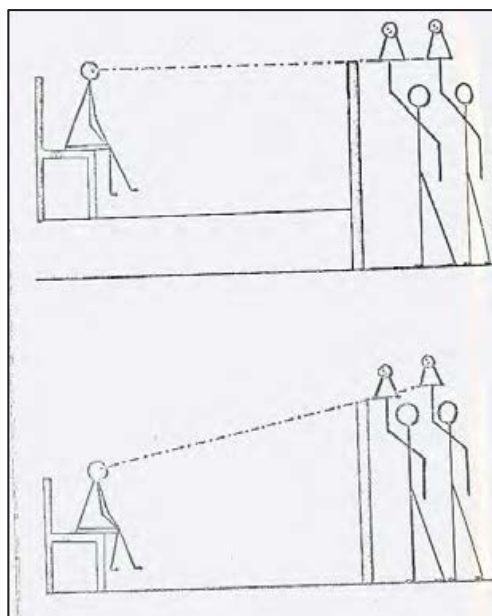
۴- هنگامی که عروسک ثابت است، پاهایش قدری جدا از هم باشد و وزن بدنش روی هر کدام از پاها به طور مساوی قرار بگیرد.

چگونگی حالت دست و انگشتان عروسک‌گردان

حالت انگشت یا انگشتانی که در داخل عروسک قرار دارند بسیار مهم است چون معمولاً وزن سر عروسک باعث خم شدن سر به جلو یا عقب می‌شود، برای جلوگیری از این حالت باید انگشت یا انگشتان را طوری داخل لوله عروسک قرار داد که در حالت عادی سر عروسک به حالت عمودی بایستد. البته حالت درست سر عروسک فقط بستگی به نحوه قرار دادن انگشت یا انگشتان در داخل گردن عروسک ندارد، بلکه به نیروی آنها نیز بستگی دارد که در نتیجه تمرینات فراوان به دست می‌آید.

ارتفاع عروسک

نکته مهم برای القای حرکت کامل و زنده عروسک به تماشاگر، تنظیم مناسب ارتفاع و عدم تغییر این ارتفاع است. برای نشان دادن سطح غیرقابل رویتی که عروسک‌ها روی آن حرکت می‌کنند، عروسک‌گردان باید با دقت زیادی آن سطح فرضی را در نزدیکترین فاصله به لبه صحنه برای خود انتخاب کند. اگر خط دید تماشاگر نسبت به لبه صحنه عمودی باشد عروسک در حرکت به عقب صحنه ارتفاع خود را تغییر نخواهد داد. ولی اگر خط دید تماشاگر پایین‌تر از لبه صحنه باشد باید ارتفاع عروسک در ضمن حرکت به عقب صحنه تغییر کند که این تغییر ارتفاع بستگی به نقطه دید تماشاگر دارد و در این صورت سطح فرضی حرکت عروسک نسبت به لبه صحنه به طرف عقب صحنه، شیب به بالا دارد.

تصویر ۵

ارتفاع موازی صحنه

چگونگی حالت ساعد و بازو عروسک‌گردان

براساس قد عروسک‌گردان حالات و وضع قرار گرفتن ساعد و بازو متفاوت خواهد بود. ساعد عروسک‌گردان است که همه چیز را رهبری می‌کند، در نتیجه باید همیشه عمودی باشد. برای یک عروسک‌گردان کوتاه قد، بازو و ساعد باید کاملاً کشیده باشد و برای یک عروسک‌گردان بلند قد، بازو و ساعد باید به حد کافی خم شده باشد تا این‌که پایین لباس عروسک با لبه صحنه تقریباً مماس شود.

حرکات با عروسک دستکشی

راه رفتن

برای نشان دادن راه رفتن، مچ دست خود را به عقب و جلو حرکت داده و عروسک را به طرف جلو راه ببرید. توجه داشته باشید عروسک نباید هنگام راه رفتن از حالت طبیعی خود خارج شده و یا از بغل حرکت کند، نباید عقب عقب برود و یا اینکه کج شود.

صحبت کردن

عروسک‌های دستکشی معمولاً لبشان حرکت نمی‌کند و هنگام سخن گفتن فک نمی‌زنند، برای صحبت کردن بایستی از حرکت دادن سرشان استفاده کرد. به این صورت که سر را به‌طور متوازن با عبارات یا دسته‌هایی از کلمات حرکت داده و حالات حرف زدن را با حرکت سر نشان داد.

گوش کردن

هر عروسک بایستی روش‌هایی برای گوش کردن داشته باشد. یک عروسک شنونده مادامی که عروسک دیگری مشغول صحبت است، نباید حرکت کند و باید صورتش به سمت کسی باشد که مشغول حرف زدن است.

نشستن

برای نشستن، عروسک را به آرامی رو به جلو خم کرده و پایین بیاورید و انگشت اشاره دست دیگر را در زیر لباس عروسک طوری قرار دهید که زانو را نشان بدهد. آن‌گاه عروسک را راست کنید و حالت نشستن به آن بدهید.

بالا رفتن از درخت

برای آن‌که نشان دهیم عروسکی از درخت بالا می‌رود، ابتدا عروسک را نزدیک درخت آورده و دستانش را به طرف درخت می‌گیریم و کم‌کم درخت را به پایین می‌آوریم تا جایی که عروسک با بالای درخت هم طراز شود و روی شاخه درخت قرار گیرد. البته در تمامی این مدت دست‌های عروسک مشغول کار کردن هستند.

بازی با عروسک میله‌ای

حالات عروسک‌گردان در حین اجرای نمایش میله‌ای تقریباً شبیه به عروسک دستکشی است. بالا تنه راست، ساعد عمودی و در حین بازی با عروسک، نگاه عروسک‌گردان، معطوف به عروسک است. هنگامی که عروسک‌گردان ثابت است، پاهایش را قدری جدا از هم قرار می‌دهد که بتواند وزن بدنش را روی هر کدام از پاها به‌طور مساوی تقسیم کند.

چگونگی قرار گرفتن عروسک میله‌ای در دست عروسک‌گردان

عروسک‌گردان میله نگه‌دارنده عروسک را در دست گرفته، پایین‌تر از تنه عروسک پشت پاراوان پنهان می‌شود. عروسک‌گردان باید دارای مهارت خاصی باشد تا علاوه بر تحمل وزن عروسک و حفظ تعادل آن توسط میله‌ها حرکت مورد نظر را به عروسک منتقل کند.

اگر تعداد میله‌های عروسک زیاد باشد، یک عروسک را دو، سه بازی‌دهنده به حرکت در می‌آورند که در این حالت ارتباط هر کدام از این‌ها به تنهایی با عروسک و ارتباط هر سه با هم و هماهنگی میان حرکات عروسک کار سخت و دشواری است.

تصویر ۶

عروسک میله‌ای

ارتفاع عروسک

تنظیم ارتفاع عروسک میله‌ای توسط عروسک‌گردان نیز شبیه به عروسک دستکشی است با این تفاوت که وزن عروسک میله‌ای و نگاه داشتن آن در ارتفاع مناسب مشکل‌تر است.

حرکات با عروسک میله‌ای

بعضی حرکات از قبیل راه رفتن، گوش کردن، بالا رفتن از درخت و ... کاملاً شبیه به حرکاتی است که در بازیگری عروسک‌های دستکشی شاهد بودیم. بعضی از حرکات دیگر مثل صحبت کردن، (در صورتی که عروسک فک‌زن نباشد) باز هم شبیه به عروسک‌های دستکشی است و در صورت فک‌زن بودن به وسیله میله یا نخ از پایین توسط عروسک‌گردان انجام می‌شود.

اگر قرار باشد عروسک میله‌ای در صحنه‌ای بنشیند، با اضافه کردن مفصل متحرک در کمر و اضافه کردن پا این کمبود بر طرف می‌شود.

در صورتی که بخواهیم عروسک میله‌ای ما خم شود از میله نگه‌دارنده کوتاه‌تری استفاده کرده، عروسک‌گردان دستش را داخل بدن میله‌ای کرده و عروسک را کنترل می‌کند.

بازی با عروسک ماپت

از آن جا که این گونه عروسک‌ها معمولاً پشت پاراوان‌های کم ارتفاع، پشت میز، قفسه یا مبلمان قرار می‌گیرند عروسک یا عروسک‌گردانان معمولاً در حالت نشسته یا زانو زده عروسک را به حرکت در می‌آورند. دایره حرکتی این نوع عروسک به واسطه فکزن بودن آن محدود است. چنان‌که پیش از این توضیح داده شد این‌گونه عروسک‌ها در نمایش‌های تلویزیونی و آموزشی استفاده می‌شوند.

عروسک‌گردان عروسک ماپت می‌تواند با یک دست سر عروسک و با دست دیگر یکی از دست‌های عروسک را به حرکت در آورد، اما هنگامی که نیاز باشد همزمان با حرکت سر از دو دست عروسک استفاده شود، عروسک‌گردان دیگری دست‌هایش را در آستین لباس عروسک کرده و دست‌های عروسک را به حرکت در می‌آورد.

بازی با عروسک نخ‌ی

در مقایسه با سایر انواع عروسک‌های نمایشی، بازی دادن عروسک‌های نخ‌ی نیاز به نظم، آرامش، تجربه، مهارت و خلاقیت بسیار زیادی دارد. هر چند که این گفته چیزی از اهمیت سایر عروسک‌ها نمی‌کاهد. گفتنی است حتی آسان‌ترین حرکات، هنگام بازی دادن عروسک‌های نخ‌ی، می‌تواند تأثیری منفی بر ذهن تماشاگر داشته باشد؛ به همین دلیل، بازی‌دهندگان برای رسیدن به حد مطلوب بازیگری باید مراحل را طی کنند، یعنی نخست با عروسک‌های ساده و پس از آن با عروسک‌های نخ‌ی استاندارد به بازی دادن عروسک‌ها بپردازد.

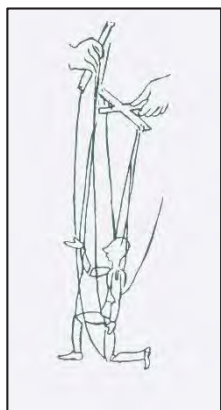
تمرین حرکات مختلف بدن عروسک نخ‌ی

حرکت اول: هر دو زانو بر زمین، دست‌ها در حال تضرع و خواهش از جلو بلند برای انجام این حرکت کافی است که دست چپ را قدری به جلو و پایین آورده و دست راست را به سمت راست و قدری بالا می‌بریم، اما لزومی ندارد زیاد دست را بلند کنیم.

وقتی زانوها به کف زمین برسند و دست پایین نرود، دست‌ها خود به خود از زمین بلند می‌شود و وقتی مختصری دست‌ها را بالا ببریم نیت تأمین می‌شود.

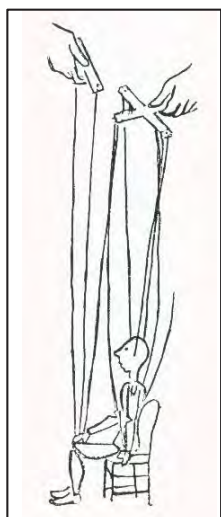

تصویر ۷

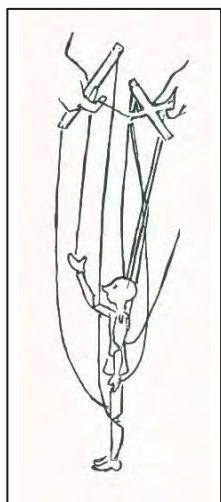
تصویر ۸

حرکت دوم: یک زانو بر زمین و زانوی دیگر از زمین بلند شده نخ یک دست و پا را بالا می کشیم. ممکن است که یک دست و یک پا از یک طرف بدن و یا از طرف دیگر بدن حرکت کند و با یک دست از یک طرف و یک پا از طرف دیگر باشد.

تصویر ۹

حرکت سوم: عروسک نخي روی صندلی می نشیند دست راست را به حال خود نگه داشته و دست چپ را به چپ و پایین می آوریم.

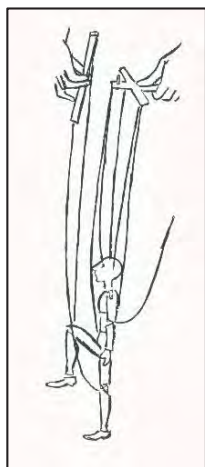

تصویر ۱۰

حرکت چهارم: یک دست بالا برده می شود با دست راست نخ طرفی که مایل هستیم را می کشیم، دست عروسک بالا می رود.

حرکت پنجم: یک پا از جلو بلند می‌شود

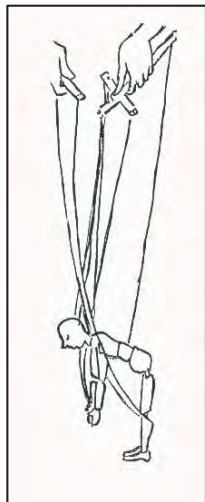
فقط یکی از بازوهای کنترل پا را که مورد توجه ماست بالا می‌بریم و برای این که دست ما به این کار عادت کند سعی می‌کنیم در آن واحد، مثل حرکت در جا، پشت سر هم دست راست را با پای چپ و دست چپ را با پای راست حرکت دهیم.

تصویر ۱۱

حرکت ششم: تنظیم کردن عروسک

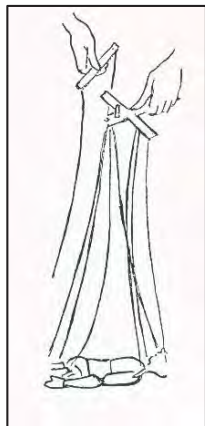
قسمت عقب بازوی کنترل دست چپ را که مخصوص سر و دست‌ها است پایین می‌آوریم.

تصویر ۱۲

حرکت هفتم: به پشت روی کف اتاق یا تخت دراز کشیدن

تمام نخ‌ها را شل می‌کنیم و دست‌هایمان را به طرف چپ می‌بریم تا عروسک کاملاً روی زمین دراز بکشد.

تصویر ۱۳

تصویر ۱۴

حرکت هشتم: با دست راه رفتن

نخ مخصوص دست‌ها را شل می‌کنیم تا کف دست‌های عروسک به زمین برسد. سپس دست راست را که مخصوص پاهای عروسک است بلند می‌کنیم. بعد با کمک انگشت اشاره دست چپ نخ مخصوص دست‌ها را یکی بعد از دیگری بالا می‌کشیم تا دست‌های عروسک به نوبت یکی بعد از دیگری از زمین بلند شده و به جلو حرکت کند.

ارزشیابی شایستگی بازی‌دهندگی عروسک

شرح کار:

خواندن متن نمایشی و شناخت شخصیت عروسک‌ها، عروسک‌گردانی به همراه صدا متناسب با برنامه تلویزیونی.

استاندارد عملکرد:

اجرای یک نمایش عروسکی و هماهنگی با صداپیشه، طبق متن مصوب شده و متناسب با پخش در یک برنامه تلویزیونی.

شاخص‌ها:

- تحلیل نمایش عروسکی و ویژگی‌های شخصیتی آنها
- تمرین نقش در نمایش عروسکی
- عروسک‌گردانی با شیوه‌های متنوع

شرایط انجام کار، ابزار و تجهیزات:

شرایط:

ابزار و تجهیزات: میز کار، صندلی، انواع گیره، چوب ساب‌ها، مغارها، ابزار صنعتی برش چوب و فلز، ابزار مورد نیاز قالب‌گیری، انواع کاردک، انواع قلمو، لولاها، چسب‌ها، دریل، آگراف، پمپ رنگ، ایربراش، انواع رنگ الکین، اکرولیک، پلاستیک، رنگ روغن، رنگ گواش، رنگ‌های جوهری، اجاق گاز

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	آماده‌سازی بدن	۲	
۲	خواندن و تحلیل نمایش‌نامه عروسکی	۱	
۳	اجرای تمرینی نقش در نمایش عروسکی	۱	
۴	عروسک‌گردانی در شیوه‌های مختلف	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی، و ...	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی ۲ می‌باشد.

واحدیادگیری ۲

صداپیشگی عروسک

آیا تا به حال پی برده‌اید؟

- مهارت‌های لازم برای صداپیشگی عروسک‌های نمایشی کدامند؟ هنرجویان در این واحد یادگیری با صداسازی، مهارت ساخت صداهای متنوع متناسب با شخصیت عروسک و هماهنگی صدا با عروسک گردانی آن را فرامی‌گیرند.

استاندارد عملکرد

- صداپیشگی یک عروسک نمایشی و هماهنگ با بازی‌دهنده عروسک به صورت همزمان.

تجزیه و تحلیل متن از دیدگاه صدای شخصیت

به تصویر زیر نگاه کنید:

■ کدام یک از ویژگی‌های کلاه قرمزی تداعی‌کننده شخصیت این عروسک است؟ صدا، حرکت یا چهره؟ فرض کنید در یک خیابان تک و تنها در حال قدم زدن هستید، صدای خشن و گرفته‌ای از پشت سر می‌شنوید، از آن جایی که هیچ‌گونه تصویر ذهنی از فردی که شما را صدا زده، ندارید، نسبت به آن صدا چه برداشتی خواهید داشت؟ صدای هر شخص می‌تواند بیانگر نوعی از شخصیت مهربان، خشن، لطیف، ضعیف و ... باشد. هر کدام از این صداها به نوعی تداعی‌کننده تصویر ذهنی برای شنونده است. یکی از مهم‌ترین بخش‌های نمایش عروسکی انتخاب صدا برای عروسک است.

تصویر ۱

کلاه قرمزی

صداسازی عروسک به عوامل زیادی بستگی دارد: جایگاه شخصیتی عروسک در متن نمایشنامه، چهره عروسک، نوع و تکنیک حرکتی آن. گاهی تماشاگر صدای واقعی را برای عروسک نمی‌پذیرد زیرا می‌داند که عروسک موجودی است غیرواقعی و فانتزی با صدایی خاص.

■ متنی با شخصیت‌های حیوانی انتخاب کنید (بطور مثال: خروس نگو به ساعت)

■ متن را با صدای خاص حیوانات بخوانید، گربه، خرس، گرگ و ... می‌توانید متن‌های مختلف را اجرا کرده و به یکدیگر امتیاز دهید.

■ یک شخصیت عروسکی را انتخاب کنید و برداشت‌های احساسی خود را درباره صدای آن شخصیت بنویسید.

فعالیت
کارگاهی

بررسی دیالوگ‌های نوشته شده برای یک نمایش عروسکی

دیالوگ‌ها در نمایشنامه عروسکی کلماتی هستند که به‌وسیله آن، منظور نمایش به تماشاگران پیام‌رسانی می‌شود.

■ فرض کنید کلمات غم‌انگیزی با خنده بیان شود، چه اتفاقی می‌افتد؟ یا پادشاهی که با صدای ضعیف و با حالت ترس، سپاهیان خود را به استواری و شجاعت فرا می‌خواند.
با توجه به موارد فوق در می‌یابیم که لحن، در مفهوم دیالوگ بسیار مؤثر است و باید با نیت ما در یک مسیر حرکت کند.
کجا باید سکوت کرد؟ شروع دیالوگ چگونه صورت می‌پذیرد؟ چه وقت می‌توان سریع حرف زد؟ و کجا باید دقیق‌تر حرف زد. تمامی این مطالب باعث بهتر شدن دیالوگ‌های و یا منولوگ‌های نمایش می‌شود.

برای عروسک‌های زیر صداهای مناسب بسازید.

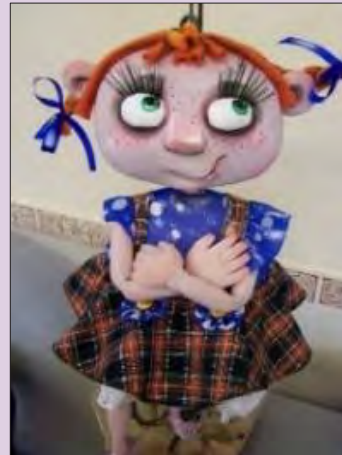
فعالیت
کارگاهی

تصویر عروسک پسر بچه

تصویر عروسک خرس

تصویر عروسک دختر بچه

تصویر عروسک گرگ

تصویر عروسک پیر مرد

هماهنگی با عوامل اجرا

برنامه‌ریزی، ساعت‌های تمرین

نمایش عروسکی به هماهنگی زیادی نیاز دارد. احساسات جاری در یک نمایش بین عوامل آن همچون عروسک‌گردان، صداپیشه‌های عروسک و حتی تماشاگران مشترک است. گروه عروسکی به تمرین‌های زیادی نیاز دارد و این تمرینات نوعی هماهنگی را طلب می‌کند. کارگردان، باید به‌عنوان یک برنامه‌ریز و مدیر، گروه را هماهنگ کند، همچنین تمرین‌ها را مطابق برنامه پیش‌برد، هر اتفاقی پیش‌بینی شود و زمان حضور و اتمام جلسات مشخص شود.

جدولی تهیه کنید ساعت تمرین عروسک‌گردان را با صداپیشگان هماهنگ کنید.

فعالیت
کارگاهی

تقسیم نقش نسبت به توانایی و جنس صدا

برای این که بدانیم چه صدایی برای چه عروسکی مناسب است باید به نسبت نقش‌های متن، از صداپیشگان تست صدا بگیریم و نقش‌ها و صداها را بین افراد تقسیم کنیم. ارزیابی صداها کاری بسیار دقیق است و باید صدا با نقش کاملاً هماهنگ باشد. گاهی باید این صدا را بنا به نقش بسازیم و با تغییر در صدا آن را به نقش نزدیک‌تر کنیم.

تصاویر شخصیت‌های یک نمایش عروسکی معروف را تهیه کرده و به تخته نصب کنید. هر هنرجو یک شخصیت را انتخاب کرده و برای آن صداسازی کند.

فعالیت
کارگاهی

توانایی صداپیشه:

یک صداپیشه حرفه‌ای توانایی‌هایی دارد که به او کمک می‌کند تا صدایش را با چهره عروسک هماهنگ کند. باید توجه داشت که صداپیشه عروسکی، در طول کار هنری خود، عروسک‌گردانی را نیز تجربه می‌کند. این امر سبب می‌شود که با تکنیک حرکتی عروسک بیشتر آشنا شده و هنگامی که در مقام صداپیشه در نمایش شرکت می‌کند، می‌تواند صدای عروسک را با فک‌زدن عروسک هماهنگ کند. همچنین با توجه به زمان‌بندی دیالوگ‌ها و بیان احساس عروسک شاهد یک روند منطقی در نمایش باشد. عدم هماهنگی بین صدا و فک‌زدن عروسک باعث می‌شود که تماشاگران نتوانند با نمایش ارتباط برقرار کنند. گاهی در یک برنامه زنده نمایشی اتفاقاتی می‌افتد که خارج از برنامه مدون است، در این مواقع صداپیشه با خلاقیت خود می‌تواند با دیالوگ‌هایی در خصوص این اتفاق سعی کند که نمایش به روند اصلی خود برگردد و به اصطلاح نمایش را جمع کند.

قرارگیری عروسک در مکان‌های متفاوت

عروسک گردان با عروسک خود انواع حرکت‌ها را انجام می‌دهد. وقتی ما در جهت‌های مختلف خم می‌شویم، از بلندی می‌افتیم، از زیر وسیله‌ای را بر می‌داریم، دست خود را برای داد زدن کنار دهان قرار می‌دهیم، صدایمان تغییر می‌کند و طبیعتاً صدای پشه باید به تمامی این تغییرات واکنش نشان داده و لحن خود را براساس شرایط به وجود آمده، تغییر دهد. این تغییر صدا و لحن باعث می‌گردد که از یکنواختی صدا پرهیز شود.

- یک ضبط صوت را روشن کرده، در جهت‌های مختلف آن حرکت کرده، به آن نزدیک شوید، کم کم از آن فاصله بگیرید و صدای خود را ضبط کنید.
- صداهای ضبط شده را پخش کنید. اکنون تغییر صدای خود را در موقعیت‌های مختلف بشنوید.

فعالیت
کارگاهی

توانایی آواز و ریتم در موسیقی

صدای پشه در بسیاری از موارد، خصوصاً نمایش کودک و نوجوان، با آواز و ریتم سروکار دارد. در این گونه موارد علاوه بر شناخت موسیقی و آواز باید ریتم نمایش را هم در نظر داشته باشد و با عروسک هماهنگ شود.

- چند قطعه از ترانه‌ها و یا سرودهای رادیو تلویزیون را انتخاب کرده، هنگام پخش با آن تمرین کنید.
- یک شعر کودکانه را انتخاب کرده و آهنگین بخوانید.

فعالیت
کارگاهی

صدای پشه همزمان

در زمان‌های متفاوت اتفاق می‌افتد که صدای پشه مناسبی برای نمایش عروسکی در دسترس نیست، در نتیجه عروسک گردان ضمن حرکت دادن عروسک به صدای پشه نیز می‌پردازد. از آن جا که محل قرارگیری عروسک گردان در بیشتر موارد فضاهای تنگ و بعضاً تاریک است. در این گونه موارد اگر عروسک گردان بخواهد ضمن حرکت دادن عروسک از صدای شفاف و یکنواختی هم بهره داشته باشد، باید از توانایی‌های بالایی از نظر انعطاف بدنی برخوردار باشد.

- چند بار نفس عمیق بکشید.
- چند بار از بینی نفس عمیق بکشید و از دهان آرام آرام خارج کنید.
- نفس عمیق بکشید و هوا را با استفاده از یکی از حروف آ - ا - ای - او - او به آرامی خارج کنید.
- اکنون با استفاده از همان حروف در حالت خم شده این تمرین را انجام دهید.

فعالیت
کارگاهی

ارزشیابی شایستگی صداپیشگی عروسک

شرح کار:

مطالعه متن نمایش عروسکی و صداپیشگی برای عروسک‌ها با همکاری با عروسک‌گردان و یا ایفای هر دو نقش.

استاندارد عملکرد:

صداپیشگی یک عروسک نمایشی و هماهنگ با بازی‌دهنده عروسک به صورت همزمان.

شاخص‌ها:

- مطالعه متن نمایشی و ویژگی‌های شخصیتی عروسک‌ها
- هماهنگی با عوامل تولید برنامه تلویزیونی
- صداپیشگی همزمان برای عروسک

شرایط انجام کار، ابزار و تجهیزات:

شرایط:

ابزار و تجهیزات: میز کار، صندلی، انواع گیره، چوب ساب‌ها، مغارها، ابزار صنعتی برش چوب و فلز، ابزار مورد نیاز قالب‌گیری، انواع کاردک، انواع قلمو، لولاها، چسب‌ها، دریل، آگراف، پمپ رنگ، ایربراش، انواع رنگ الکین، اکرولیک، پلاستیک، رنگ روغن، رنگ گواش، رنگ‌های جوهری، اجاق گاز

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنر جو
۱	بررسی متن نمایش عروسکی	۱	
۲	هماهنگی با عوامل اجرا	۱	
۳	هماهنگی با عروسک‌گردان	۲	
۴	صدا پیشگی همزمان	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی، و ...	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنر جو برای قبولی و کسب شایستگی ۲ می‌باشد.

- ۱- برنامه درسی رشته تولید برنامه تلویزیونی. (۱۳۹۴). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۲- استاندارد شایستگی حرفه رشته تولید برنامه تلویزیونی. (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۳- استاندارد ارزشیابی حرفه رشته تولید برنامه تلویزیونی. (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۴- راهنمای عمل طراحی و تألیف بسته تربیت و یادگیری رشته‌های فنی و حرفه‌ای. (۱۳۹۳). سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش.
- ۵- آرشيو عكس‌های صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران.

هنرآموزان محترم، هنرجویان عزیز و اولیای آمان می‌توانند نظرهای اصلاحی خود را درباره مطالب این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۴۸۷۴ / ۱۵۸۷۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار tvoccd@roshd.ir ارسال نمایند.

وبگاه: www.tvoccd.medu.ir

دفترتالیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کار دانش

